

دوره‌ی سوم ویولن

استاد ابوالحسن صبا

شامل

چهارمضرب و قطعات ضربی

ویرایش

استاد رحمت‌الله بدیع

انتشارات سرود

۱۳۸۵

صبا، ابوالحسن، ۱۳۸۱-۱۳۳۶.
 دوره سوم ویولن: شامل چهارمضرب و قطعات فشربی / ابوالحسن صبا؛
 نت‌نگاری محمود رضا محقق؛ ویرایش رحمت‌الله بدیعی. - تهران: سرود، ۱۳۸۴.
 ۵۹ ص: پارتیون.
 ISBN: 964-5842-65-7 ۱۵۰۰۰ ریال
 ISMN: M-802602-07-4
 فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.
 ۱. ویولن - پارتیسیون. ۲. سازهای ایرانی - ردیف - پارتیسیون. ۳. ویلن -
 آموزش. الف. بدیعی، رحمت‌الله، ۱۳۱۵ - ویراستار. ب. محقق؛ محمود رضا. ج.
 عنوان.
 ۷۸۹/۷۷ MT۲۶۵/ص ۲۹۲۵
 کتابخانه ملی ایران ۴۰۹۸۷۸ م

انتشارات سرود

تهران - میدان هفتم تیر - ابتدای بهار شیراز - پلاک ۲۴

تلفن: ۸۸۸۳۶۱۰۴

استاد ابوالحسن صبا

استاد رحمت‌الله بدیعی

محمود رضا محقق

فرنوش فصیحی

فرنوش فصیحی

لاری

مازیار

اول - ۱۳۸۴

۲۰۰۰

دوره‌ی سوم ویولن

ویرایش و اضافات

نت‌نگاری

تاب و صفحه‌آرایی

طرح روی جلد

لینوگرافی

چاپ و صحافی

نویت چاپ

تیراژ

شابم: ۴-۰۷-۰۲۶۰۲-M-۸۰ ISMN: M-802602-07-4

حق چاپ و نشر برای انتشارات سرود محفوظ است

قیمت: ۱۵۰۰ تومان

تذکر

۱ - عده‌ای از علاقه‌مندان به موسیقی از این جانب خواهش می‌کردند که کتابی از قطعات ضربی تهیه و در دسترس همه بگذارم، علت این امر نفوذ موسیقی غربی می‌باشد که مردم را به قطعات ضربی آشنا و راغب کرده است، بدین جهت از این به بعد سعی می‌کنم تا جایی که ممکن است از چاپ آوازهای غیر ضربی و ذکر اسامی آوازا و گوشه‌ها خودداری و به جای آن ضربی با اسامی مخصوص تهیه نمایم. امیدوارم مورد پسند واقع گردد.

۲ - پایه (تنها چهار میزان اول) قطعه کاروان قبلا به صورت (بدون Pizz) بوده است. آقای رکن‌الدین مختاری آن را از نوازندگان شیپور که با سینه‌زن‌ها در موقع حرکت می‌نواختند اقتباس کردند و سپس به وسیله این جانب به صورت فعلی درآمده است.

۳ - قطعات کوهستانی (این قطعه را به نام گوسفند دُخان که به معنای صداکردن و جمع کردن گوسفندان است نیز می‌نامند) و زرد ملیجه (گنجشک زرد) که توسط این جانب در صفحه ضبط شده اقتباس از آهنگ‌های محلی گیلان (دیلیمان و اسپیلی) است که اینک با تصحیح و جزئی اختلاف به چاپ می‌رسد.

۴ - در قطعه کاروان مقصود از علامت + که روی بعضی از نت‌ها گذارده‌ایم همان Pizz است با این اختلاف که با دست چپ باید اجرا شود و برای سهولت عمل انگشت‌گذاری هم شده است.

۵ - قطعه «بهارمست» را غیر از مایه سه‌گاه با مختصر اختلافی می‌توان در آوازهای دشتی و شور نواخت.

۶ - آکوردها پیوسته دست‌باز سیم‌بم‌تر است (جز در موارد مخصوص) و چون این قاعده کلی است لذا برای سهولت امر از نوشتن آکوردهای دست‌باز صرف‌نظر گردید.

۷ - کوک‌های قبل از کلید اختصاصی نیست و در صورت توانایی نوازندگان محترم ممکن است کلیه قطعات را در سایر کوک‌ها بنوازند.

ابوالحسن صبا

توضیحات

۱ - به‌طوری که در قسمت تذکرات آمده، عده‌ای از علاقه‌مندان به موسیقی از استاد خواسته بودند که کتابی از قطعات ضربی در دسترس همگان قرار دهند. حاصل این خواسته کتاب حاضر است که در ادامه‌ی جلد‌های اول و دوم ردیف ویلن به‌نام دوره‌ی سوم نامیده شده است. این کتاب که اولین چاپ آن در سال ۱۳۲۵ شمسی بود تا زمان حیات استاد آخرین صفحه تا چهار مضراب ابوعطا بود، بعد از آن چند قطعه دیگر از آثار خودشان توسط آقای محمد بهارلو به این کتاب اضافه شد. از آنجایی که قطعات ضربی استاد پراکنده و در نزد دوستان و شاگردانشان بود با توجه به این که ۲۵ سال است دور از وطن هستم سعی نمودم چند قطعه‌ی دیگر از ساخته‌های ایشان را یافته و به این کتاب اضافه نمایم. این قطعات عبارتند از:

- ۱ - چهارمضراب سه‌گاه از کتاب اول ویلن علینقی وزیر صفری صفحه‌ی ۲۴۱.
- ۲ - قطعه بهارمست شماره ۲ که صبا آن را برای یکی از دوستان علاقه‌مند در سال ۱۳۲۴ شمسی نوشته است
- ۳ - دو قطعه‌ی ضربی کوتاه در، درآمد و مخالف سه‌گاه.
- ۴ - قطعه‌ی «پادرمنی» که شرحش در شماره ۶ آمده است.
- ۲ - انگشت‌گذاری‌هایی که در بالای قطعات است تماماً از استاد است ولی در بعضی آنها انگشت‌گذاری دیگر هم در زیر نت‌ها داخل پرانتز قرار دارد، نوازندگان هر کدام را مناسب یافتند می‌توانند انتخاب کنند.
- ۳ - این علامت ~~~~~ که در زیر نت (می) از میزان هشتم (در قفس) و ابتدای آواز (به‌زندان) در شوشتری قرار گرفته منظور اجرای تند و ریز (تری) است که نزدیک شیطانک ویلن انجام می‌گیرد.
- ۴ - میزان ۴۹ از چهارمضراب سه‌گاه نت آخر را فا سُرِی هم می‌شود نواخت. همچنین در میزان‌هایی که آرشه‌های پریده هست اصل نوت با یک حرف کوچک نوشته شده ولی برای سهولت نوازندگی و زیبایی بیشتر اگر با دو حرف کوچک Re نواخته شود بهتر است.

۵ - قطعه‌ی (به‌زندان) از آنجایی که استاد صبا پیوسته علاقه‌مند به جمع‌آوری آهنگ‌های بکر و تازه بودند یکی از روزها که بیرون از منزل بودند توجه‌شان به عده‌ای که در پشت میله‌های ماشینی که دسته‌ای از زندانیان را می‌برد جلب شد، یکی از آنها آوازی را که ظاهراً شعرش بختیاری بود با سوز درون می‌خواند

ایشان که همیشه کاغذ و مدادی آماده داشته و یا در صورت فقدان کاغذ، روی قوطی سیگار این آواز را می‌نویسند. حال استاد در آن موقع برای نوشتن این آواز باتوجه به سرعت ماشین چگونه موفق به نوشتن شده‌اند و شعر آن را از کجا به دست آورده‌اند بر نگارنده نامعلوم است. چون شعر به زبان بختیاری است و تا حد ممکن تحقیق کرده‌ام بعضی از کلمات در این شعر تلفظ بختیاری ندارد، مثلاً کلمه‌ی «نَمَرَنُم» بیشتر دزفولی یا شوشتری است که باید «نِی زَنُم» (ni-zanom) باشد همچنین کلمه‌ی «خورده» «خَرده» تلفظ می‌شود «مِن کَلک» باید «سَر کَلک» باشد، «چه کبوتر» «چی کموتر» است. ولی سیلاب کلمات مساوی است و تغییری در اصل داده نشده است. حال جهت آگاهی علاقه‌مندان دوبیتی را که در آواز «به‌زندان» به کار برده شده با معنی آن ذیلاً می‌نگارم.

مِثَل پِیشتر نِی زَنُم تیر و تیر نشونه	مِثَل پِیشتر تیرم به هدف نمی‌خورد
بَالُم چرخ ایشکناد دِلُم زمونه	بالم را چرخ «گردون» شکست، دلم رازمانه
چی کموتر چَهِی تیر خَرده و بَالُم	مثل کبوتر چاهی تیر به بالم خورده
بَلِیْنُم (بَنِیْنُم) سَر کَلک بَلِیْنُم بِنَالُم	بگذاریدم سَر کَلک و بگذارید بِنالم

۶ - قطعه‌ی «پادَرَمَنی» به معنی پادرمیانی نکن که قسمتی از رنگ شهر آشوب در شور است از یادداشت‌هایی است که استاد در گیلان بودند. دسته‌ای از اهل محل این آهنگ را با شعر می‌خوانند و پایکوبی می‌کنند ایشان از نام این قطعه می‌پرسند و جواب فوق را دریافت می‌کنند.

۷ - یکی از ابتکارات صبا آرشه‌گذاری در رنگ است که نمونه‌ی آن در «رقص چوبی» است رنگ ترک و قطعه‌ی پادَرَمَنی بر اساس آن آرشه‌گذاری شده.

۸ - لازم می‌دانم از دوستان و آشنایان که در تلفظ و ترجمه‌ی شعر «به‌زندان» و ارسال قطعه‌ی «پادَرَمَنی» و شرح آن توسط دوست و شاگرد گرامی آقای سیروس رنجبر که با این جانب همکاری نمودند تشکر نمایم.

هلند، رحمت‌الله بدیعی

۱۳ نوامبر ۲۰۰۴

فهرست

شماره نام قطعه	کوک ساز	صفحه
۱ زرد ملیحه (دشتی)		۸۰
۲ کاروان (دشتی)		۱۰
۳ چهارمضرب بیات ترک		۱۴
۴ چهارمضرب حجاز		۱۶
۵ چهارمضرب شور		۱۷
۶ چهارمضرب اصفهان		۲۰
۷ تمرین عشاق (اصفهان)		۲۲
۸ به زندان (شوشتری)		۲۳
۹ تمرین دشتی		۲۵
۱۰ سامانی (سه‌گاه)		۲۶
۱۱ بهارمست (۱) (سه‌گاه)		۲۸
۱۲ چهارمضرب چهارگاه		۲۹
۱۳ در قفس (دشتی)		۳۲

- ۳۳ ۱۴ چهارمضرب ماهور (۱)
- ۳۵ ۱۵ رقص چوبی قاسم آباد گیلان (افشاری)
- ۳۶ ۱۶ حکایت (نوا)
- ۳۸ ۱۷ کوهستانی (عشاق دشتی)
- ۳۹ ۱۸ چهارمضرب ابو عطا
- ۴۱ ۱۹ چهارمضرب ماهور (۲)
- ۴۳ ۲۰ قطعه دو ضربی (بیات ترک)
- ۴۵ ۲۱ رنگ بیات ترک
- ۴۶ ۲۲ به یاد گذشته (دشتی)
- ۴۷ ۲۳ چهارمضرب سه گاه (فاسری)
- ۵۰ ۲۴ بهارمست (۲) (سه گاه)
- ۵۲ ۲۵ ضربی سه گاه
- ۵۳ ۲۶ ضربی مخالف سه گاه
- ۵۴ ۲۷ Pa dar ma, ni پا دَر مَنی